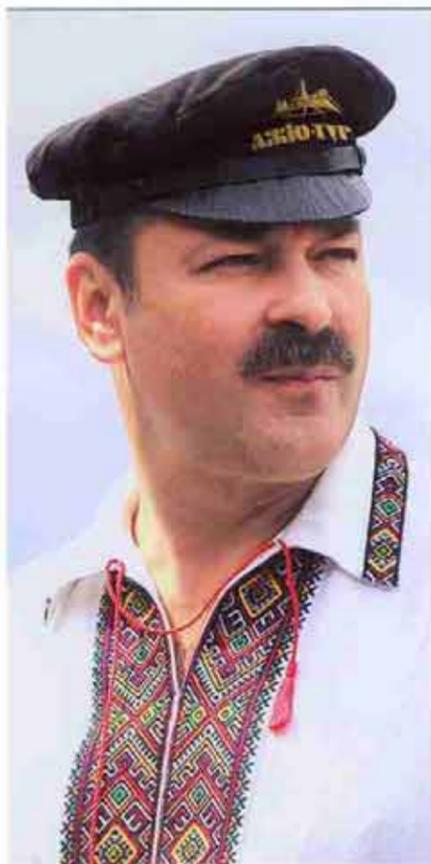

Нова КОЛОЧАВА

С. КОЛОЧАВА МІЖГІРСЬКОГО РАЙОНУ ЗАКАРПАТСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Тема номера: Колочава – «столиця» сільського туризму в Україні.

Мала Батьківщина є у кожного!

У кожного із нас є мала Батьківщина і всі ми прагнемо бути достойними її синами, примножити її славу. Та виходить це у кожного по-різному, в залежності від можливостей та бажання.

Справою мого життя стало створення музеїв, пам'ятників, написання книг, газети-літопису, допомога селу та його мешканцям. Мені безмежно поталанило із сподвижниками моїх задумів. Поштовх до оволодіння музейної справи дав мені академік Петро Тимофійович Тронько — славетна постать нашого народу, Герой України, 100-річчя від дня народження якого ми будемо відзначати в 2015 році. До речі, Музей-скансен у м. Києві (Пирогово) — його творіння. Розібратись з історичними зрізами, розкласти все по поличках мені допоміг земляк з Міжгірщини — член-кореспондент НАН України, професор Мишанич Олекса Васильович. Саме завдячуючи його порадам я працюю над 10-томним виданням про своє село через історичні зрізи: релігійні, земельні, шкільництво, опришківство, мадярсько-чесько-радянські особливості життя, Карпатську Україну, Закарпатську Україну, національно-визвольний рух (в т.ч. УПА, група Штаєра), через особистості села і сучасну Колочава. Кожний історичний пласт — це окрема книга. Читач уже має змогу ознайомитись з книгами «Шугай» (том 5), «Релігія» (том 2), «Карпатська Україна: епоха в добі» (том 6). На черзі — «Шкільництво» та «Закарпатська Україна: ОУН і КДБ».

Особливо вдалою виявилась співпраця з відомим скульптором України, членом Національної спілки художників України — Петром Федоровичем Штаєром, моїм земляком і однодумцем з Колочава. Через створену нами галерею пам'ятників можна дізнатись про найголовніші події в житті наших краян, віддзеркалених у камені і бронзі. На 15-ти новозведених пам'ятниках вперше викарбувано майже тисяча прізвищ колочавців, які були учасниками, а в багатьох випадках і жертвами, тих чи інших історичних подій, військових конфліктів, «заробітчанського фронту». Раніше було вшановано лише 150 прізвищ односельчан на Обеліску жертвам Великої Вітчизняної війни.

Щоб «не загубити» сучасні події односельчан, мною видається часопис «Нова Колочава», на сторінках якого висвітлюється сьогодення і одночасно глибину історію села. Отже, любити свою малу Батьківщину можна, дійсно, по-різному. На моє глибоке переконання, найкраще цю любов можна передати через збереження архітектурної та культурної спадщини, традицій своїх краян, відтворених у сільських музеях та експозиціях, увіковічнення достойних імен на пам'ятних стелах, а саму історію викласти на сторінках багатотомних книг.

Номер газети, який ви тримаєте в руках, покликаний переконати читача у вищезазначеному, а більш допитливих — запросити відвідати Колочава і ознайомитись з 10-ти музеями, 20-ти пам'ятниками і скульптурними композиціями, 50-ти пам'ятними місцями села.

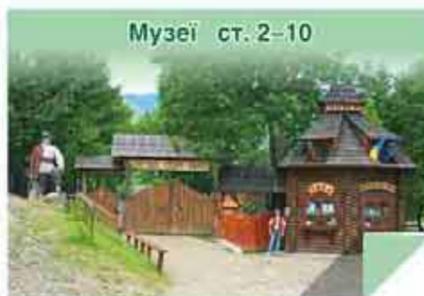
С. Аржевітін

Колочава: 10 музеїв, 20 пам'ятників і скульптурних композицій.

Сьогодні з впевненістю можна стверджувати, що Колочава є селом-лідером у багатьох «номінаціях». Колочава справедливо називають селом:

- українським, чеським, єврейським, угорським;
- перетину етнографічних кордонів бойків, лемків і гуцулів;
- музеїв і пам'ятників;
- фестивалів і традицій;
- літописців і письменників та науковців;
- кращих бокорашів (плотгонів) та вівчарів;
- останнього опришка Карпат Шугая;
- «столицею» закарпатського кіно;
- почесних колочавців — чеха Ольбрахта й угорця Егана;
- останнього на Закарпатті загону УПА (Штаєра);
- єдиної в Україні «Школи вівчарства»;
- папуг та рідкісних птахів;
- лікувальних бджіл і мінеральної води;
- долиною крокусів;
- діючої музейної вузькоколійки «Чертежик-Колочава»;
- власною газетою-літописом «Нова Колочава»;
- та ще багатьма іншими здобутками й особливостями.

У НОМЕРІ:

Музеї ст. 2-10

Пам'ятники ст. 11

Театралізовані дійства ст. 12

Школа вівчарства ст. 13

Фестиваль «Ріплянки»

Щороку в Колочаві у третю неділю червня проходить фестиваль «Ріплянки»

Долина крокусів у Колочаві

Щороку в Колочаві у кінці березня розквітає долина крокусів.

Музеї Колочави

Музей-скансен «Старе село»

— №1 в Україні серед громадських музеїв
Розповідь веде керівник екскурсив Дербак Василь

«Старе село» — перший сільський музей архітектури та побуту на Закарпатті, який знайомить із 300-річною історією побуту верховинців. У скансені представлені пам'ятки культури різних часів та різних верств населення, як за соціальним статусом (бідняки, середняки, чиновники), так і за видом діяльності (вівчарі, лісоруби, мірошники, швеці тощо), а також за етнографічним зрізом (лемки, бойки, гуцули).

Музей «Старе село» нараховує майже три десятки будівель та допоміжних господарських споруд, кілька окремих тематичних експозицій. Колекцію селянських садиб із дерев'яних споруд представляють: типова хатина селянина-бідняка з хлівами для великої рогатої худоби та дрібного тваринництва, хати вівчаря, ткача, шустера, сабова, столяра, салаш (колиба), хата-парильня, будинок бірова (голови села), помешкання радянського періоду. Адміністративну і промислову інфраструктуру села представлено церковно-приходською школою, урядовою жандармерією з в'язницею, ручною драчівкою, кузнею, млином, єврейськими корчмою і «бужнею» (церквою), пилорамною, бджолярнею, криницею, кав'ярнею-музеєм Егана – Ольбрахта. Крім того, на території музейного комплексу розміщені окремі експозиції – «Карпатська Україна», «Колочава мистецька»; встановлені пам'ятники опришку Шугаю, керівнику УПА Р. Шухевичу та скульптурні композиції «Шабатна гуска», «Колочавка», «Перло дорогоцінне» (рукопис).

Біля «бужні» знаходяться мацеви єврейським коенам.

Музей-скансен «Старе село» складає основу однойменного Музейного комплексу «Старе село», до складу якого територіально входять також музеї «Колочавська вузькоколейка», «Колочавський бокораш» та «Бункер групи Штаера, УПА». Загальна кількість екскурсійних об'єктів складає 55 одиниць (див. карту Музейного комплексу).

Музейний комплекс «Старе село» на Всеукраїнському конкурсі громадських музеїв, що відбувся у грудні 2009 року за ініціативи Національної спілки краєзнавців України, в номінації «Традиції та звичаї моєї малої Батьківщини» був визнаний найкращим і отримав перше місце серед громадських музеїв України. Колочавський скансен — це скарбниця етнографічної спадщини бойців, лемків і гуцулів. І не випадково, адже саме Колочава, відповідно до історико-краєзнавчих досліджень, розташована на перетині історичних кордонів цих культур.

Північна частина панорами «Старого села»

Селянські садиби музею

Хата-парильня (лазня)

Хата бірова (старости села)

Хата селянина-середняка

Хата бондаря (столяра)

Хата вівчаря

Хата шустера (майстра шкіряних виробів)

Музеї Колочави

Хата сабова (швеця)

Хата ткача

Хлів для дрібного тваринництва

Хлів для худоби

Хата радянського періоду

Павільйон «Колочава мистецька»

Об'єкти «інфраструктури» села-музею

Єврейська «бужня» (сільська церква)

Церковно-приходська школа

Мадярська жандармерія

Водяний млин

Кузня

Драчівка (ручна пилорама)

Єврейська корчма

Бджолярня

Кав'ярня-музей «Ольбрахта – Егана»

Інтер'єри та колекції

Парильня (лазня)

Єврейський готель

Кімната у хаті ткача

Кімната у хаті єврея

Майстерня столяра

Єврейська корчма

Кузня

Склад у корчмі

Майстерня шустера

Кімната у хатаї бірова

Кав'ярня-музей Егана

Радянське помешкання

Кімната у якій переховувався опришок Шугай

Майстерня сабова

Кімната у хаті селянина-середняка

Жандармерія

Єврейська бужня (сільська церква)

Церковно-приходська школа

Музеї Колочава

Музей «Колочавська вузькоколія»

– подорож у минуле залізниці

Розповідь веде екскурсовод-машиніст Степан Тимканич

На Всеукраїнському конкурсі громадських музеїв, що відбувся у грудні 2009 року за ініціативи Національної спілки краєзнавців України, в номінації «Краще експозиційне оформлення» колочавський музей вузькоколіяки отримав третє місце серед громадських музеїв України.

Село Колочава від літа 2009 року має власну музейну залізницю. Тут працює єдиний на Закарпатті музей історії залізниці «Колочавська вузькоколіяка». Музей складається із раритетного паровозу та ешелону з десяти вагонів. Кожен вагон відтворює процес перевезення людей та транспортування вантажів на різному етапі розвитку залізничної справи. Тут є три чеські пасажирські вагони, радянський товарняк, угорський вагон для перевезення худоби і, звичайно ж, вагони для транспортування деревини – рубанців та бокорів. У кожному музейному вагоні представлені унікальні експонати та колекції, які розповідають про історію вузькоколіяк на Закар-

патті, про роботу і побут залізничників та пасажирів. Головна гордість музею, серце ешелону — унікальний діючий паровоз. Виготовлений у Німеччині 1951 року, паротяг працював до 1973-го і лише диво врятувало його від здачі на металобрухт. Тепер же на великі свята паровоз помпезно випускає пару, гуркоче на всю околицю та весело скликає туристів. Вузькоколіяка, яка в минулому столітті була брендом Карпат, не може назавжди зникнути з дороги нашого життя. Чартерний рейс у минуле може здійснити кожен хто відвідає музей «Колочавська вузькоколіяка». Охочі зможуть навіть покататися на дрезині, у вагончику-конторі чи швидкій допомозі на залізниці.

Музей з висоти пташиного польоту

У вагоні-кінозалі

Діючий паровоз

Вагон-контора, що катає туристів

Швидка допомога, що катає туристів

Дрезина, що катає туристів

Вагон пасажирський

Вагон товарний

Вагон експозиційний

Станція «Чертежик»

Катання на дрезині

Вагон-ремзона

Музеї Колочави

Музей «Колочавський бокораш»

– збережена легенда про плотогонів

Розповідь веде екскурсовод Радівілов Юрій

У середньовіччя деревину в Карпатах транспортували річковим способом окремими колодами і в плотах (дарабах). У XIX столітті поставки лісу водними артеріями перетворились в один із найпоширеніших видів його перевезень.

Стовбури зрізаних та очищених від гілок дерев в'язали у плоти, які, у свою чергу, з'єднували один за одним у довгу вервечку. Так утворювався пліт-бокор. Керували такою дарабою бокораші – надзвичайно сміливі та сильні верховинці. Бокорашів було 3–5 осіб, інколи й більше – залежно від величини плоту, складності та довжини маршруту. Бокораші стояли на плотах і спеціальними веслами-стернами керували ними, щоб уникнути мілин та великих валунів у річці, а також, щоб пліт не винесло на берег. Холодні води Теремлі стали останнім притулком не одного плотогона.

Допоміжні стави для наповнення основного русла Теремлі були розташовані у присілках Колочава-Сухар та Колочава-Брадолець.

У 1951 році на околиці Колочави — Мерешорі почалося будівництво дамби для Теремлі-Ріцької ГЕС. Створення водосховища допомогло закарпатцям з електрикою, але місцеві бокораші залишилися без роботи. Після побудови штучного моря і величезної бетонної дамби, сплавити по Теремлі ліс було

вже неможливо. Тяжка і небезпечна професія відійшла в минуле. Деревину стали вивозити вузькоколійкою. На березі Теремлі, в північній частині Колочави, від мінерального джерела Боркут і до Буштина по вузьких коліях рушив довгоочікуваний паровоз.

А сьогодні у Колочаві ця історія наче знову ожила. У музеї «Колочавський бокораш» ви побуваєте у справжній лісорубській колибі, ознайомитесь з автентичними знаряддями праці лісорубів та бокорашів, побачите відтворені ризи-вали для спуску деревини з гір, відвідаєте старовинну пилораму і першу міні-ГЕС, сфотографуєтесь на величезному бокорі, погрієтесь біля ватри у салаші (тимчасовій колибі).

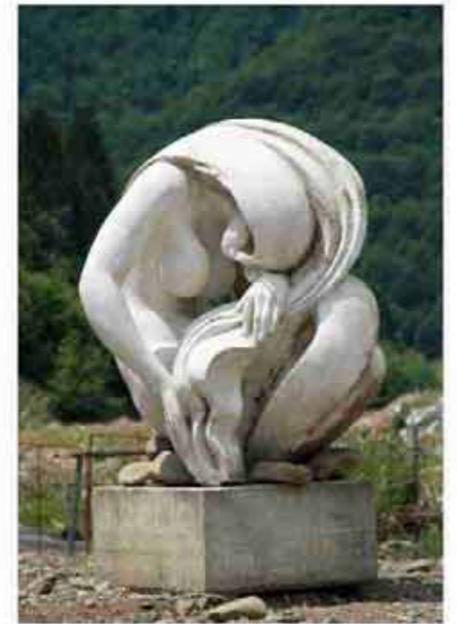
За легендами бокораші поклонялись своїй водяній рятівниці. Тепер її уособлює скульптурна композиція «Колочавка». Тільки тут, в музеї, ви можете побачити унікальний документальний фільм про небезпечну роботу бокорашів (плотогонів).

Дерев'яні ризи

Коліба лісорубів

Скульптурна композиція «Колочавка»

Контора бокорашів

Туристи в колибі лісорубів

Експозиції в конторі бокорашів

Пилорама

Деревообробна фабрика Гайзиковича та міні-ГЕС

Салаш вівчарів

Музеї Колочави

Музей «Церква Святого Духа» XVIII ст.

– сакральна скарбниця Колочави

Розповідь ведуть екскурсоводи Василь і Марія Глеби

У Колочаві–Горб біля головної дороги, на пагорбі, сперечається стрункістю з модриною та ясенем музей – дерев'яна Церква Зішестя Святого Духа (Свято–духівська Церква). Згідно з написом на одвірку «Создан храм сей 1795 при парохіві Іоані Попович при царі Францишкі II майстрові Ференц Текка. Тоді був великий голод».

Зведена без єдиного цвяха, у бароковому стилі церква донині викликає захоплення у кожного подорожуючого туриста. Двозрубна тридільна церква струнка і досконала в пропорціях. У радянські часи комуністи повністю спустошили святиню всередині, а у вітварі замість образів поставили портрети комуністичних вождів. Божий дім пропагандисти перетворили на музей атеїзму. У вітварі храму зберігається унікальна ікона, чи не єдина у своєму роді — «Ісус Христос–виноградар».

На території храму–музею знаходяться кілька могил чеських жандармів, поховання угорського поштаря, колочавського мецената Секереша.

Церкву зняли з реєстрації діючих храмів 9 січня 1953 року, а колочавські ікони було вмонтовано до іконостасу Шелестівської церкви в Ужгородському музеї архітектури і побуту. Загалом у Колочаві сьогодні діє 5 культових храмів, в т.ч. один — чоловічий монастир. Поряд з храмом ростуть старі дерева, які гойдаючись від вітру, ніби нашіптують туристам про давній колочавський звичай: дівчину, яка мала позашлюбну дитину, для покарання, змушували один день стояти біля входу до церкви для осудження її односельчанами.

Фрагмент старого іконостасу

Інтер'єр церкви–музею

Ікона «Ісус Христос–виноградар»

Фрагмент комуністичного «іконостасу»

Могили чеських жандармів

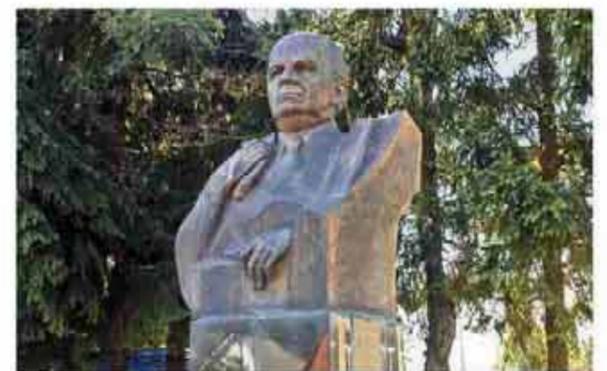

Музей Івана Ольбрахта

– колочавський путівник письменника

Розповідь веде екскурсовод Наталія Тумарець

Іван Ольбрахт (справжнє ім'я Каміл Земан) народився в чеському місті Семілі. У 1931–1936 роках він часто приїжджав до Колочави і все побачене в далекому гірському селі описав у своїх романах та оповіданнях. Справжнім його шедевром став роман «Микола Шугай, розбійник», що удостоєний чеської літературної премії у 1933 р.

Іван Ольбрахт знайшов ідеальний життєвий тип, який став прообразом його героя: син Карпатських гір і лісів, волелюбний бунтар–одинак, котрий над усе боронить свою волю, прагне особистого щастя, відстоює свою людську гідність і право на життя. Герой роману Шугай – реальна історична особа Микола Сюгай.

У 1933 році в Колочаві Ольбрахт разом із письменниками В. Ванчурою та К. Новим відзняли фільм «Марійка–невірниця» з підзаголовком «З життя краян Миколи Шугая». У фільмі не знімався жоден професійний актор –

євреї і колочавці грали самих себе, говорили рідною мовою.

Твори, написані Ольбрахтом під час проживання в Колочаві, «Микола Шугай, розбійник», «Гори і століття», «Голет у долині», «Смутні очі Ганни Караджичової» – стали класикою чеської літератури та кіномистецтва. У 2000 році у селі відкрито пам'ятник Івану Ольбрахту.

У музеї архітектури і побуту с. Колочава відтворено окрему садибу з минулого сторіччя, в якій зібрано творчість письменника, а бажаючі навіть можуть покататися на кучії (возику) І. Ольбрахта.

Експозиція музею

І. Ольбрахт знімає фільм «Марійка–невірниця»

Експерсію веде Олесь Орищук

Музей Колочава

Музей «Лінія Арпада» –

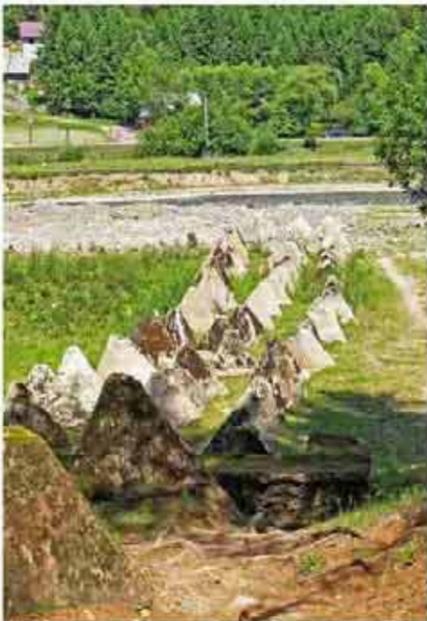
єдиний у Європі відреставрований та музеєфікований фрагмент «Лінії Арпада»
Розповідь веде екскурсовод Глеба Андрій

Одним із найбільш привабливих об'єктів у Колочаві є історико-військовий музей «Лінія Арпада». Тут можна побачити унікальне зібрання військового обладнання часів Другої світової війни та побувати у справжніх бункерах. На сьогоднішній день відтворено 4 бункери із 34-х, у яких зберігається понад дві тисячі експонатів. Всі експонати є автентичними.

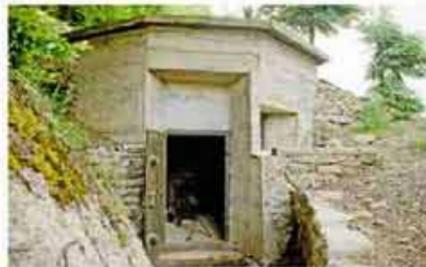

Угорщина почала будувати оборонну лінію у 1942–1944 р.р. для захисту від наступаючих радянських військ. Природний рельєф Карпат дозволяв будувати такі військові укріплення, з яких артилерійським вогнем можна було зупинити рух противника. З цією метою у Колочаві побудували більше тридцяти залізобетонних бункерів. Від вогневих точок до бункерів тягнулись укріплені земляні траншеї загальною довжиною до 2-х кілометрів. У них були прокладені лінії телефонного зв'язку, вогневі точки обладнали автоматичною стрілецькою зброєю, мінометами, гранатами і легкими протитанковими гарматами. Річка Теремля у трьох місцях була перегороджена кількома рядами бетонних пірамід. Перший бункер музею називається «Командний». Всередині все розміщено так, як було колись. Кулемет, автомати і рушниці, патронташ та гранати, каски та пристрій дальнього бачення, вогнемет і вогнегасник, силовий кабель і сотні всіляких набоїв. Все це – оригінальні зразки тих часів.

Поряд розташований «Оборонний бункер» з відповідними військовими експозиціями. За кілька десятків метрів звідси у бетонних окопах розмістився «Бункер-шпиталь». Ліжка у три яруси, комплекти медобладнання, запахи ліків і препаратів. Довго перебувати тут не було можливо, однак надати допомогу пораненому та підготувати його до евакуації – цілком. Через сотні метрів у бік, ви можете потрапити в атмосферу кашоварів – «Котлопункт». У цьому бункері увагу привертає похідна пухата кухня-шпор, якою користувалися в угорській армії. Тут же встановлено довгий стіл, а на ньому – тарілки та ложки з нержавійки, горнята з міді. По обидва боки від нього – лавки. «Провіант» зберігається в мішках, на яких стоїть дата – «1942». До складу музею «Лінія Арпада» входить найдовша в Європі відреставрована стометрова оборонна лінія. Загальна оборонна лінія Арпада в Колочаві складає більше двох кілометрів.

Протитанкова загороджувальна лінія

Бункер на контрольно-пропускному пункті

Вхід до командно-спостережного пункту

Командно-спостережний бункер

Експозиція одного з бункерів

Експозиція медичного бункеру

Композиція «Карпатська Україна».

Розповідь веде екскурсовод Барна Любов

15 березня 1939 року на Закарпатті було проголошено незалежну українську державу – Карпатську Україну. Це була четверта спроба проголошення на етнічних українських землях у минулому сторіччі самостійної та соборної України. Центральним об'єктом експозиції є пам'ятник Р. Шухевичу – організатору збройних сил «Карпатська Січ».

В автобусі-музеї «Летюча естрада» розміщено експозицію хронологічних подій часів Карпатської України. Останньою зупинкою відступаючих січовиків з Красного поля, які пересувались на 5-ти автобусах, була Колочава. Анексія Закарпаття угорськими військами придушила діяльність Карпатської України, а молодь мобілізувалась до мадярського війська і направлялась

на Східний російсько-німецький фронт. Це зумовило у 1939–1942 р.р., масовий нелегальний перехід закарпатцями кордону до Радянського Союзу, але на втікачів чекали сталінсько-беріївські табори ГУЛАГу. Така доля спіткала і більше ста колочавців. Зазначені історичні події відтворені в композиції «Нелегальний перехід кордону».

Композиція «Нелегальний перехід кордону»

Автобус-музей «Летюча естрада»

Р. Шухевич – головнo-командувач УПА

Експозиція в музеї-автобусі

Музеї Колочави

Музей УПА «Бункер Штаєра»

– єдиний музей УПА на Закарпатті.

Розповідь веде екскурсовод Шмулига Василь

Національно-визвольний рух на Закарпатті не був настільки організований та масовий, як у Галичині. Проте, чимало документів та фактів є доказом того, що й тут боролися за незалежність України. У Колочаві яскравим прикладом цього була діяльність групи Михайла Штаєра (УПА).

У 1949–1957 роках минулого століття декілька колочавських юнаків виявили незгоду з радянським режимом і втекли до лісу. Згодом до них приєдналися й інші. Групою із шести осіб керував Михайло Штаєр. Хлопці здійснювали різноманітні рейди проти влади, шукали контакти з ОУН і УПА, носили однострої з тризубом, встрявали у перестрілку з каральними органами та складали патріотичні вірші. У своїх записниках вони писали: «Най жие Самостійна Україна, за яку ми ся боремо, проливаємо свою кривицю». Внаслідок вдалого маскування борців за вільну Україну, їх майже 10 років не могли затримати органи НКВС–КДБ. Спритність та кмітливість Михайла Штаєра у поєднанні з доброю інтуїцією допомагали йому тривалий час вдало уникати хитромудрих пасток радянських спецслужб. У музеї «Бункер Штаєра» відтворено умови проживання колочавських повстанців, зібрана зброя, однострої тих часів, фотографії повстанців та їх таємна переписка (штафети).

Таких «криївок» «зелені хлопці» з Колочави мали декілька і розташовані вони були далеко в горах. Бункер викопувався у землі і мав розміри 2,5 м довжини та 1,5 м ширини. Димоходом служила смерека, через дупло якої виходив дим і розвіювався поміж лісу. Струмочок, що протікав через весь сховок, правив за каналізацію, окремо була криничка з водою. Їжу готували на «буржуйці». І все це під землею.

У такій криївці повстанці жили всю зиму, практично не виходячи зі схованки. Вхід був вдало замаскований гілками та листям. Навіть тепер знайти бункер-музей у лісі без провідника майже не можливо. Та, потрапивши до нього, можна на собі відчути, в якій атмосфері та умовах місяцями проживали повстанці. Замовивши театралізоване дійство — то можна навіть особисто з ними зустрітись. На прохання туристів автентичну криївку (бункер) відтворено на низині в музеї архітектури і побуту «Старе село», в хаті, де народився сам Штаєр.

Житлова частина бункеру (на території музею)

Вихід з бункеру УПА

Хата-музей «Бункер М. Штаєра»

Житлова частина бункеру (в лісі)

Експозиція музею

Музей «Блокпост»

– єдиний музей-меморіал воїнам-інтернаціоналістам на Закарпатті.

Розповідь веде колишній старшина-десантник Аржевітін Станіслав.

Колочавські військовослужбовці брали участь у військових конфліктах у дев'яти гарячих точках світу. Найбільша кількість з них, 24 колочавці, воювали в Афганістані. Стільки ж воїнів-інтернаціоналістів брали участь в «чужих війнах» у Чехословаччині, Нагірному Карабасі, Югославії, Угорщині, Франції, на острові Даманському, Сирії, Іраці, Польщі.

У центрі села поміж зелених смерек майоріє стяг, а під ним стоїть радянський БРДМ – бойова розвідувальна дозорна машина. Під нею зведено кам'яно-бетонну кімнату-музей. Поруч — постать воїна-афганця, який схилив голову над своїми загиблими побратимами. Це і є музейний колочавський «Блокпост».

В експозиціях музею представлено: міномет, автомати, ручний кулемет, перископ, бінокль, кілька протитанкових мін, польовий телефон, солдатські алюмінієві горнята, фляги, медичний інструмент та багато інших військових речей часів «афганської» війни.

Меморіал на честь загиблих військовослужбовців з Колочави у мирний час

Колочавські «афганці» з С. Аржевітіним та головою села Ю. Хлантою

Експозиція в музеї-меморіалі

Музеї Колочави

Музей «Чеська школа»

— збережений пласт чеської культури в Закарпатті

Розповідь веде екскурсовод *Макар Тетяна*

У музеї «Чеська школа» відтворено умови навчання колочавських дітей за чеського періоду шкільництва у минулому сторіччі. У жовтні 1919 року вся територія Закарпаття увійшла до складу новоствореної держави – Чехословаччини.

Державні мадярські школи і церковно–приходські школи в 20–х роках ХХ ст. змінюються на чехословацькі народні школи з русинською (змішаною українською) мовою навчання, а згодом паралельно діяли школи з чеською мовою навчання.

Відвідували їх переважно діти місцевих євреїв, а також представників чеської влади – нотаря, урядників та жандармів, яких направляли на Закарпаття з Чехії та Словаччини.

Експозиція готувалася за спогадами колишніх учнів чеської школи та академіка Миколи Мушинки з Пряшівського університету Словаччини і доктора Франтішека Гібела – директора музею Яна Каменського в Чеській Республіці.

Музей має два приміщення – клас для навчання учнів та кімнату для проживання вчителя. Десятки різноманітних експозицій із автентичних експонатів відтворюють атмосферу чеського шкільництва у Колочаві.

Сторічне фортепіано ще пам'ятає звуки гімну Чехословацької Республіки, а вислів першого Президента ЧСР Томаша Масарика: «Скажи мені, що ти читаєш, і я скажу тобі, хто ти є», – актуальний і сьогодні.

На шкільних полицях – твори чеських письменників та класні журнали з оцінками колочавських учнів. Багаточисельні фотокартки – живі свідки тих часів.

Вхід до класу

Кімната–кабінет директора школи

«Чеський» урок для туристів

Музей «Радянська школа»

– збережена епоха комуністичного навчання

Розповідь веде екскурсовод *Скира Наталія*

У радянські часи учні здобували освіту завдяки вчителям, які приїхали до Колочави з різних куточків України.

Протягом 40–50–х років минулого сторіччя на Закарпаття з «Великої України» (так казали колочавці) було направлено близько 5 тисяч вчителів.

Більше 250 вчителів цієї генерації потрапили і в колочавські школи. З метою вшанування пам'яті вчителів, які тут пропрацювали майже 30 років, у 2006 р. напівзруйновану споруду було відреставровано та відкрито музей «Радянська школа». Він складається з великого класу, піонерської кімнати, класу фізики і хімії, учительської та кабінету директора.

Експонати «великого» класу нагадують, що колись діти користувалися чорнильницями та перами, рахували на рахівницях, слухали патефон та грілися біля старої грубки. На стінах – портрети лідерів тієї епохи.

Піонерська кімната повертає нас у ті часи, коли на шкільну лінійку кликали горни та барабани, а поважних гостей приймали у почесні піонери.

У вузькій учительській кімнаті на столах старанно розкладені класні журнали, які колись ретельно заповнювали вчителі, які сьогодні дивляться на відвідувачів із світлин.

На шкільному подвір'ї встановлено пам'ятник «Вчителі з України». Він присвячений усім учителям, які у післявоєнні роки приїхали на Закарпаття із Центральної та Східної України допомагати розвивати освіту у гірських селах. На ньому викарбувано 15 прізвищ тих учителів, які назавжди обрали Колочаву своєю другою рідною домівкою і залишилися тут жити. У музеї працює раритетний кінопроектор, який своїм торохтінням і кінострічками повертає в епоху багаторічної давності.

Кабінет директора школи

Піонерська кімната–клас

Фотогалерея в учительській кімнаті

Пам'ятники Колочави

Пам'ятники Колочави

Колочава — єдине в Україні село 15-ти пам'ятників та 5-ти скульптурних композицій

Розповідь веде художник-скульптор Петро Штаєр

Колочава стала справжньою скарбницею культурної та історичної спадщини рідного краю. Гідне місце в красназвочному доробку відведено пам'ятникам та скульптурним композиціям.

Кілька десятків таких мистецько-історичних творів знайшли своє місце на теренах села і дають змогу пізнати історію з її особливим сприйняттям. Кожен пам'ятник — це цілий історичний пласт із життя краю, ціла епоха, що втілена в камені чи бронзі. Серед 20-ти колочавських шедеврів є унікальні і єдині пам'ятники в Україні. **Тепер з упевненістю можна стверджувати, що Колочава є не лише селом Музей, а й селом Пам'ятників!**

ПАМ'ЯТНИКИ 15

Т. Шевченку
І. Ольбрахту
І. Франку
О. Духновичу
Опришко Шугаю
Вівчарю
Р. Шухевичу
Вчительці з України
Жертвам Першої світової війни
Жертвам Другої світової війни
Жертвам ГУЛАГу
Колочавська мінора Голокосту
Загиблим військовослужбовцям у мирний час
Воїнам-інтернаціоналістам
Заробітчанами

СКУЛЬПТУРНІ КОМПОЗИЦІЇ 5

Ісус Христос
Покрова Пресвятої Богородиці
Рукопис «Перло дорогоцінне»
«Шабатна гуска»
«Колочавка»

Штаєр П. Ф. — член спілки художників СРСР з 1986 р., а з 1991 р. — член Національної спілки художників України. Його творчий доробок складає більше 100 пам'ятників і скульптурних композицій в Україні, Росії, Білорусії, Молдові. Народився в селі Колочава у 1952 році. Він є автором і виконавцем більшості пам'ятників і скульптурних композицій у Колочаві. Завдячуючи його таланту в селі встановлені пам'ятники: «Заробітчанами», «Вчительці з України», «Т. Шевченку», «І. Франку», «Опришко Шугаю», «Р. Шухевичу», «Воїн-інтернаціоналіст», а також скульптурні композиції — «Покрова Пресвятої Богородиці», «Ісус Христос», «Перло дорогоцінне», «Шабатна гуска», «Колочавка» та інші. На в'їзді в село гостей вітає оригінальна композиція «Колочава», а в приватних садибах красується 5 постатей «Пресвятої Діви», виготовлених скульптором.

Сакральні (релігійні) скульптурні композиції

Ісус Христос

Покрова Пресвятої Богородиці

«Перло дорогоцінне» (рукопис)

Шабатна гуска

Пам'ятники жертвам війни

Жертвам Першої світової війни

Жертвам Другої світової війни

Жертвам єврейської громади села у роки Другої світової війни

Воїну-інтернаціоналісту

Жертвам ГУЛАГу

Пам'ятники трудівникам

Вчительці з України

Заробітчанами

Вівчарю

Пам'ятники легендам

Шугаю

Колочавці

Колочава театралізована

Колочава — село народного театру

Розповідь веде один із організаторів театралізованих дійств Сюдгай Анатолій

Переглянувши заголовки журналів і газет, можна зробити висновок, що Колочава – це не тільки село музеїв і пам'яток, а й село неабияких талантів. Так, журнал «Міжнародний туризм» (№ 5, 2013 р.) писав: «Звичайне закарпатське село за лічені роки стало міжнародним центром туризму».

Журнал «Едем в отпуск» (№18, 2013р.): «Колочава: історії і традиції в одному селі». Журнал «Лиза» (№28, 2013р.): «Колочава – серце Закарпаття». Журнал «Mandry» (№4, 2013р.): «Колочава село фayne, у туристів популярне». Журнал «Автолюкс» (№11, 2013р.): «Колоритно в Колочаві».

Журнал «Репортер» (№14, 2014р.): «Колочава: и пусть весь мир подождет». Журнал «ELLE» (жовтень, 2014р.): «Країна мрій – Колочава». Міжнародний туристичний портал IGOTOWORLD (04.04.2015 р.) визначив 19 унікальних сіл в Україні, і першим у списку вказана закарпатська Колочава. Це підтверджують і наведені нижче світлини.

У жандармерії

У церковно-приходській школі

У піонерському класі

Колочавське віче

Зустріч з групою УПА М. Штаєра

На фестивалі «Колочавська ріплянка»

В ярмі по селу – особливе покарання

Колочавська парильня (лазня)

Катання на кучії (кареті)

Патруль на лінії Арпада

Київська туристична група після виступу

Зйомки фільму про опришка Шугая

Чеський фестиваль у Колочаві

Головний зберігач музейних фондів Макар Христина після туристичних концертів здійснює обов'язковий облік театральних реквізитів

Школа вівчарства

Школа вівчарства у Колочаві

— унікальна і єдина в Україні

Розповідь веде керівник школи Мацола Іван

Одна з найдревніших професій у Колочаві — вівчарство. Вівчарству ніколи не навчали у жодному закладі, його основи опановували безпосередньо в польових умовах. Батько навчав сина, дід — онука, і так з покоління в покоління передавалися тонкощі виведення та випасу овець. Ця традиція продовжується і зараз у колочавській «Школі вівчарства».

Уявіть собі, що ви вже у школі вівчарства. Вівчарі заганяють отару в кошару та починають доїння. Туристи фотографуються чи пробують самі доїти вівцю. Після захоплюючого майстер-класу всі цідять молоко, яке одразу ж ставлять біля вогню аби нагрілося. Далі вівчар вже розповідає про процес виготовлення сиру, варить вурду в присутності переповнених емоціями туристів, дає дегустувати чудодійну жентицю (сироватку), грає на трембіті, сопілці, дримбі. На ватрі докипає вівчарський обід, пахощі якого вітер вже розніс по полонинах. Токан з овечою бринзою на висоті майже 2000 метрів над рівнем моря під захоплюючі розповіді вівчарських пригод смачний, як ніколи.

А далі — збирання ягід, грибів, катання на конях. Найбільш витривалі піднімаються аж на самий верх гори Стримба (1719 м.). Провівши кілька годин біля вівчарів, група спускається донизу. Проте бажуючі краще пізнати вівчарську екзотику можуть, поставивши намет, залишитися в горах стільки, скільки витримають. Всі, хто відвідав і відчув на собі непросту професію вівчаря, вже не зможуть пройти повз пам'ятник «Вівчарю» в центрі села, не уклонившись йому.

Керує в туристичній школі вівчарства досвідчений і неперевершений своїми талантами Іван Мацола.

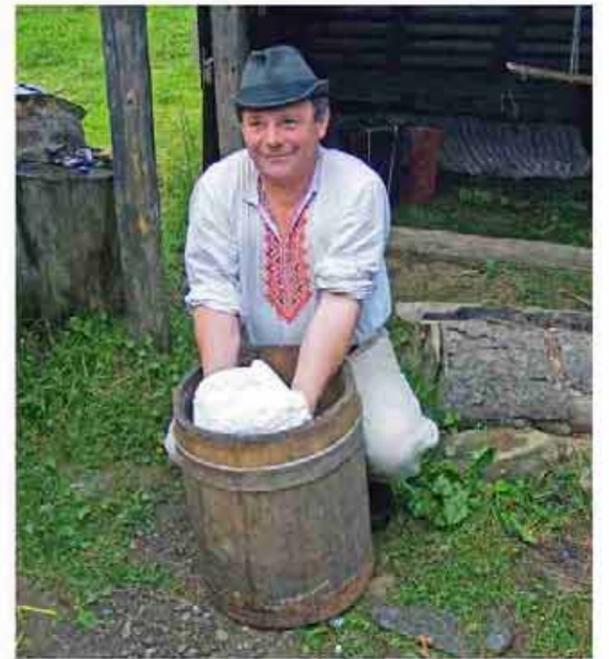
Перша «фільтрація» молока

Майстер-клас по доїнню

Варіння сиру і вурди

Сир (будз) уже готовий

Колочавський птахопарк

Повітряний рейс: Колочава — Москва — Колочава

Розповідь веде народний орнітолог Верховини, керівник будівництва музеїв у Колочаві Макар Василь

Василя Макара (Швегана) на шпальтах газет називають єдиним закарпатцем, який знає пташину мову. 35 років він спілкується зі своїми пернатими друзями. Сьогодні в його птахопарку, переспівуючи один одного, перебуває більше тисячі різноманітних птахів.

Його улюбленці, беручи участь у змаганнях, літають у напрямку Колочава — Москва — Колочава, як рейсові літаки, хіба-що перепочивши на Кремлівських пагорбах. Жартуючи, Василь стверджує, якщо потрібно, то вони можуть

залетіти і в Книгу рекордів Гіннеса. Зараз господар цього пташиного царства вивчає лікувальні здібності пернатих. Так що чекаємо нової сенсації

Проживання та харчування

Комплекс відпочинку «Ажіо»

– комфортабельний та сучасний готель для вибагливих туристів

Директор комплексу відпочинку Макар Іван,
шеф-кухар Шпілька Ляля

Проживання у комфортному сучасному готелі доповнюють яскраві краєвиди, що відкриваються для наших гостей. Зліва гора Стримба, поруч Красна, з іншого боку Дарвайка, Діл. Комплекс відпочинку розташований в самому центрі Колочава.

Звідси найближче до мінерального джерела «Боркут», всіх музеїв, гірсько-лижних витягів району. Неподалік розташоване знамените Синевирське озеро і реабілітаційний центр ведмедів. Тут створені всі умови, необхідні для зимового та літнього відпочинку. Для зручного розміщення відпочиваючих підготовлено 14 номерів різних категорій комфортності, обладнаних сучасною технікою, гарними меблями та необхідними зручностями. Працює WI-FI.

Комфортабельні номери та привітний персонал, екскурсії та неповторна колочавська кухня зроблять Ваш відпочинок незабутнім.

У розпорядженні туристів також фінська сауна, безкоштовна парковка на території комплексу, можливість замовлення індивідуального або дієтичного харчування, оздоровчих процедур, екскурсій, трансферу, організація проведення конференцій та багато іншого.

Туристам пропонується місцева лікувально-столова мінеральна вода «Боркут». Бажаючі можуть переглянути художні та документальні фільми про Колочаву, створені за останні 100 років чеськими, радянськими і українськими кінематографістами.

Рецепція готелю

Центральний корпус комплексу відпочинку

Кімната відпочинку

Харчування

Колиба «Фауна Колочава»

– улюблене місце харчування туристів

Керівник колиби Близьнюк Ганна

Збираючись у мандри, кожен турист мріє побачити щось нове і завжди сповнений передчуттям спробувати чогось незвичного та познайомитися з колоритом місцевої кухні.

В унікальній колибі, яка одночасно є і музеєм фауни Колочава, ви скуштуєте найсмачніші страви колочавської, закарпатської та української кухні.

Садиба розташована недалеко від музейного комплексу «Старе село». Дібратись сюди можна прямо з музею перейшовши через колоритний та підвісний місточок. Смачна кухня, унікальний інтер'єр та гостинність шеф –

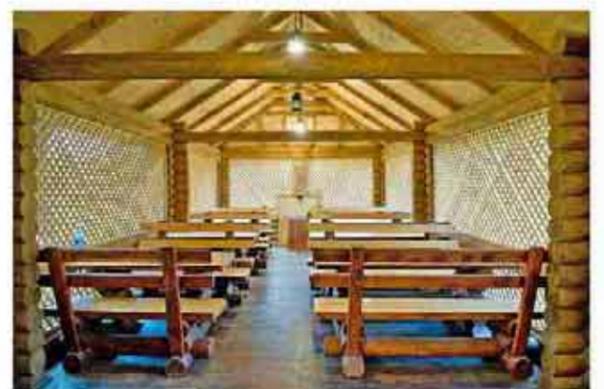
кухара зроблять ваш обід особливим. Бажаючі туристи мають змогу також замовити окремі страви на території музею-скансену «Старе село» в музей-кафе «Ольбрахта – Егана».

Інтер'єр колиби

Барна стійка колиби

Літня тераса

АЖІО-ТУР
ТУРИСТИЧНИЙ ОПЕРАТОР
+38 (067) 225-09-85 (офіс в м. Київ)
+38 (067) 215-09-85 (офіс в с. Колочава)

Автор текстів у цьому номері – Станіслав Аржевітін.
Головний редактор, засновник та видавець – С. Аржевітін.
Редакційна колегія: І. Макар, В. Макар, В. Пеньо, А. Сюгай, Ю. Хланта.
Випусковий редактор – С. Шиндра.
Дизайн та верстка – студія графічного дизайну «Золоте серце»
www.golden-heart.com.ua
Виготовлення накладу – поліграфічний центр «Можай»
м. Київ, пров. Карельський, 8. Тел. (044) 228-70-05.
Загальний наклад 3000 прим.
Свідоцтво З1№457/49Р від 10.04.08.
електронна адреса: novakolochava@ukr.net
Фото з архіву С. Аржевітін

Всі попередні номери газети розміщені на сайті:

www.kolochava.com

АЖІО
КОМПЛЕКС ВІДПОЧИНКУ

+38 (067) 217-09-85
(адміністрація готелю в с. Колочава)